

APPENDICE.

Nous mettons ici sous les yeux de nos lecteurs, persuadé qu'ils pourront le lire utilement, ce que Dujardin (1) a écrit sur les remèdes spirituels, généraux et particuliers, que les confesseurs doivent prescrire aux pécheurs, surtout aux habituels et récidifs, pour les ramener à Dieu, et aux justes pour les porter à la persévérance et les faire avancer dans la vertu.

DE OFFICIO SACERDOTIS QUA MEDICI IN SACRAMENTO PENITENTIAE, AUCTORE F. DUJARDIN.

SECTIO PRIMA.

§ I. *De duplici genere remediorum in generali et speciali.*

Remedia spiritualia de quibus nobis in hac parte agendum est, alia sunt generalia, alia specialia: generalia sunt quæ animabus à quibusvis morbis spiritualibus, seu liberandis seu præservandis deserviunt; specialia quæ adversus particularem quamdam animi ægritudinem valent. Cum verò utrorumque remediorum multitudo ac

(1) Thomas Dujardin était de l'ordre des Frères Prêcheurs, docteur en théologie à l'université de Louvain.

varietas angustiam hujus tractatûs longè excedat, nobiliora et efficaciora duntaxat seligemus et quidem ex generalibus præcipuè septem, quorum primum erit meditatio, sive consideratio interna, puta quatuor novissimorum, passionis dominicæ, gravitatis peccatorum, etc.; secundum, oratio sive petitio divini auxilii, quæ fit vel solo corde, et vocari solet oratio interior, sive cordis; vel etiam ore, et dici consuevit oratio exterior, sive oris; tertium, singularis devotio erga humanitatem Domini nostri Jesu Christi, ejusque sanctissimam Matrem ac Virginem Mariam, necnon erga angelum tutelarem; quartum, jejunium aliæque carnis castigationes; quintum, opera misericordiæ spiritualia et corporalia erga proximum; sextum, frequens et legitimus usus Sacramentorum Pœnitentiæ et Eucharistiæ; septimum denique, fuga occasionum. Specialia remedia recensebuntur inferiùs.

§ II. *De primo remedio generali, quod est meditatio, sive consideratio interna.*

De hoc remedio quatuor præcipuè nobis dicenda sunt: 1° Meditationem utilem esse ac necessariam ad peccatorum conversionem, et justorum perseverantiam ac profectum. 2° Hanc utilitatem ac necessitatem ad omnes fideles cujuscumque statûs et conditionis pro cujusque captu extendi debere. 3° Frivolos esse quorundam prætextus ab exercitio internæ considerationis se eximere volentium. 4° Denique quorum objectorum considerationem confessarius pœnitentibus ante et post conversionem utiliter præscribet.

§ III. Meditationis utilitas ac necessitas.

Ut à primo exordiamur, meditationem sive considerationem internam peccatoribus ad conversionem, justis ad perseverantiam et profectum, utilem esse ac necessariam, probant innumera ferè S. Scripturæ testimonia, è quibus hæc pauca deprompsimus. Jeremiæ 12 : *Desolatione desolata est terra, quia nullus est qui recogitet corde.* Ecclesiastici 7 : *Memorare novissima tua, et in æternum non peccabis.* Ps. 1 : *Beatus vir... qui in lege ejus meditatur die ac nocte : erit tanquàm lignum fructiferum, quod dabit fructum suum in tempore suo.*

Ratio etiam huic veritati non obscure suffragatur. Cùm enim voluntas sit potentia cæca, ubique et in omnibus sequens ductum rationis, ea quæ à ratione proponuntur ut magis convenientia, solita amplecti; quæ ut minus convenientia respuere; hinc fit ut sicut voluntas peccatoris à ratione errante, et fucam creaturarum amabilitatem fallaciter proponente, in peccati devia, spreto Creatore se abduci permittit; ita in viam justitiæ redire non possit, nisi ab eodem duce ratione, eò quasi manu ducatur; quod non aliter accidere solet quàm seriâ ac maturâ consideratione veræ et infinitæ amabilitatis Creatoris, aliorumque motivorum ad perfectam pœnitentiam inducentium; et eâdem ratione ut quis in adeptâ justitiâ persistat ac proficiat, utilis imprimis ac necessaria est consideratio motivorum quæ ad perseverantiam et profectum spirituales incitare solent.

§ IV. Meditatio omnibus Christianis commendanda.

Ne quis verò sibi persuasum habeat exercitium medita-

tionis, sive considerationis internæ, solis personis spiritualibus ac Deo specialiter dicatis, quales sunt religiosi et clerici, utile esse ac necessarium : non autem ad omnes fideles, pro cujusque captu, ejus utilitatem ac necessitatem extendendam; attentè, amabo, consideret *Catechismi Romani ex decreto concilii Trident., et Pii Quinti Pontificis maximi jussu primum editi*, illustre eâ de re testimonium, parte 2; de Sacram. Pœnit., num. 51, ubi Catechismus quæ præcipuè sint observanda sacerdoti aliorum confessiones excipienti declarans : « Docendus est etiam, inquit, pœnitens ut nullum patiatur esse diem, quin aliquid de Passionis Domini nostri mysteriis meditetur....; hæc enim meditatione assequetur, ut ab omnibus dæmonis tentationibus in dies se tutiorem esse sentiat. Neque enim ulla est alia causa, cur tam citò vel leviter ab hoste impugnati, animo et viribus succumbamus, quàm quod ex cœlestium rerum meditatione, divini amoris ignem concipere non studeamus, quo mens recreari atque erigi possit. » Ita Catechismus Romanus, non restrictè de pœnitentibus sacerdotibus, clericis, aut aliter Deo specialiter dicatis loquens; sed generatim de quovis pœnitente, cui à confessario inculcanda esse quotidianam Passionis Dominicæ et cœlestium rerum meditationem apertissimè tradit. Juvabit etiam plurium doctorum ac sanctorum virorum, eâ de re judicium proferre in medium. Primus sit Ludovicus Granatensis S. nostri Prædicatorum ordinis, pietate ac doctrinâ longè celeberrimus, qui, lib. 1. de Oratione et Meditatione, cap. 1, ita ait : « Dices fortassis exercitium hoc orandi et meditandi ad religiosos et sacerdotes, non ad seculares pertinere; verum quidem est id ad illos principaliter pertinere ratione status et officii; non tamen excusari possunt mundani, modò

cupiant vivere in timore Dei, et mortaliter non peccare. Etenim necesse est ut etiam seculares habeant fidem, spem, charitatem, humilitatem et timorem Dei, contritionem quoque, devotionem et odium peccati. Proinde quemadmodum omnes istae virtutes majori ex parte sunt affectivae, necessariò debent fluere ex aliquâ consideratione intellectuali. Si non habeat homo secularis has considerationes, quomodò poterant istae virtutes conservari? Haec Granatensis, qui alibi dicit seculares aliquâ ratione plus indigere meditatione quam religiosos, quia in seculo constituti in majoribus periculis versantur.

Loquatur etiam in hanc rem nostram doctissimus juxta ac piissimus pater Suarez, societatis Jesu, doctor theologus, libro 2 de Religione, cap, 4: « Ex eis colligitur, inquit, orationem mentalem, quantum est ex se, ad omnes fideles, cujuscumque status sint, pertinere posse, id est, ab omnibus exerceri posse, et omnibus proponi debere tanquam aptissimum medium, et moraliter necessarium ad vitae puritatem, quod cum proportione cum quolibet personarum statu conjungi potest. Itaque licet dicatur esse in concilio ut excludatur proprium et rigorosum praeceptum, non tamen est ex his consiliis quae constituunt diversum statum inter fideles, vel ad diversum statum pertinent, sed ex his quae omnibus accommodari possunt, ut opera misericordiae frequenter exercere, Sacramenta frequenter recipere, et similia. Ratio est, inquit, quia sicut fides omnibus communis est, ita consideratio rerum fidei omnibus debet esse communis; et sicut fides est fundamentum, et quasi radix justitiae, ita consideratio mysteriorum fidei est magnum adjumentum ad conservandam et augendam justitiam, quo adjumento omnes indigent. *Item* nullus vel propter imperitiam, vel

propter occupationem excusari potest, quia omnibus potest accommodari, ut dicemus in capite sequenti, » ait praefatus pater Suarez, et nos ostendemus paragrapho sequenti quòd ipse magnus pater Augustinus ejusdem fuerit sententiae, dum in lib. Sentent. Prosperi, in fine tertii tomi, sentent. 238, sic loquitur: « Qui otiosus et inquietus non cogitat Deum, quomodò inter actus multos, et laboriosa negotia de illo poterit cogitare? Meditetur ergò quae Dei sunt fidelis, cum vacat, et bene operandi substantiam quaeret, ne in actione deficiat. » Nota S. Aug. non dicere, *meditetur religiosus, clericus*; sed *fidelis*, id est, quilibet in Ecclesia, etiam laicus.

Quod S. praesul Hipponensis hic breviter perstringit, id Genevensis fusiùs prosequitur in lib. verè aureo, cui introductionis ad vitam devotam titulum praefixit. In illius siquidem libri parte 2, cap. 1, num. 2, illustre illud directorum spiritualium exemplar, S. Franciscus Salesius, alloquens Philotheam suam, id est, animam per devotionis desiderium ad Dei amorem aspirantem, adeòque quemlibet Christianum christianè vivere cupientem (christiana enim vita praecipuè in amore Dei sita est) ita ait: « Inprimis verò tibi consulo orationem mentalem ac cordialem. » Num. 3: « Quotidiè horam unam ante prandium ei impende. » Num. 4: « Si exercitium hoc in templo facere possis, et satis ibi tranquillitatis inveniens, percommodum certè id ibi erit et facile, quòd tibi nec pater, nec mater, nec uxor, nec maritus, nec alius quilibet impedimento esse poterit, quominùs unà horà in templo agas. » Ecce Salesium, exercitium orationis mentalis, quae meditationem, sive considerationem internam, veluti partem essentialem complectitur, non solis clericis vel religiosis, sed personis etiam laicis, maritis et uxori-

bus, filiis et filiabus—familiâs in seculo degentibus operosè commendantem. Eâdem etiam parte 2, generaliter omnibus tradit facilem methodum orandi mentaliter, variaque præcepta ad meditationem, ritè et cum fructu instituentiam peraccommoda, quæ confessarii pœnitentes suos facili negotio edocere poterunt, vel etiam ipsos remittere ad librum illum aureum S. Francisci Salesii, ut illius lectione plenius instruantur. Denique, p. 5, c. 27, solidissimè respondet ad præcipuas, quæ fieri solent à personis mundanis objectiones adversùs commendationem vitæ devotæ, et potissimùm orationis mentalis sive meditationis petitas, tum ex multitudine negotiorum quibus se obrui, nec tempus spiritualibus vacandi suppetere prætexunt, tum ex eo quòd non omnes habeant donum orationis mentalis, nec ad eam capaces sint. Sed, ne plus justo longior sim, omissis plurium aliorum meditationem generatim omnibus fidelibus pro cujusque captu commendantium testimoniis, placet hîc virginem quamdam à Spiritu sancto edoctam audire, S. Rosam, inquam primum Indiarum occidentalium canonizatæ sanctitatis florem, tertii ordinis S. Patris mei Dominici sororem, et decus insigne; in cujus Vitâ, ejus scriptor eximius P. Leonardus Hanssen, quondam provincialis Angliæ, et socius reverendissimi Patris generalis nostri Prædicatorum ordinis, c. 12, fol. mihi 144, hæc scribit: « Nec minori curâ patres confessarios, quotquot adire poterat, monebat, rogabat, obsecrabat ut suos pœnitentes omni suadelâ et arte inducerent ad mentalis orationis subeundæ gymnasmatâ, adverterent magnam hanc esse pharmacopœam, omni adversùs peccata antidoto instructissimam, orationis usu purgari spiritum, religari animarum vulnera, hâc aperiri cellam sponsi unguentariam, omnisque aro-

matîs apothecam. » Prosequitur præfatus scriptor: « Nec Rosa his contenta, ipsos quoque divini verbi præcones frequentissimè compellebat, ut suos auditores ad orationis exercitamenta inflammarent, usum piarum meditationum populariter inveherent, disciplinæ hujus utilitatem, suavitatem, præstantiam, omni argumentorum vi, totoque facundiæ suæ connisu privatim ac publicè commendarent. » Hæc paulò fusiùs deducenda existimavi, ut lectori manifestiùs appareret, quantâ veneratione suscipienda sit, quantâque diligentia in praxim redigenda doctrina quæ asserit meditationem veluti medium longè utilissimum pro impetrandâ remissione peccatorum, et profectu virtutum, esse fidelibus omnibus singulariter commendandum; utpotè cùm eadem doctrina etiam ante nos tanto studio ac zelo à sanctissimis, doctissimisque viris, et ab ipso Deo edoctis virginibus stabilita et inculcata fuerit; quin et à Catechismo Romano confessariis, ut eam erga quodvis genus pœnitentium practicent, tantoperè commendata.

Sed quoniam plurimi omnis generis et conditionis Christiani (quod sanè deplorandum est) à sanctæ meditationis, sive internæ considerationis exercitio sese eximere solent frivolis quibusdam prætextibus, illos distincto paragrapho refellere operæ pretium erit. Itaque sit.

§ V. *Refelluntur prætextus frivoli, quibus plures sese eximere volunt ab internæ considerationis exercitio.*

1° Allegant aliqui, præ multitudine negotiorum, non suppetere sibi tempus ad vacandum meditationi piarum rerum. Sed quis non videat hunc esse prætextum frivolum et excogitatum ad excusandas excusationes in pec-

catis? Nam (ut omittam non paucos ex illis ipsis qui hunc prætextum allegant, plures horas negotiis suis non rarè detrahere, superfluis et inutilibus visitationibus, lusibus ac recreationibus insumendas) quæro ex illis an, dum corporali ægritudine periculose laborant, non tantisper, sepositis quibusvis, negotiis aliis, unice vacent recuperandæ corporis valetudini. Cur igitur, dum quis peccando mortaliter in lethalem animæ morbum incidit, non etiam seculi negotiis pro parte, si non ex integro tantisper semotis, sese occupet sanctis meditationibus, medio utique ad veram conversionem et pœnitentiam imprimis utili? Ad hæc nullus etiam corpore sanus negotiorum multitudine impediri se sinit, quin corporali cibo, potu, quiete in dies corpus reficiat, et alat; et si in statu augmenti sit, etiam augere satagat. Cur itaque adeptâ animæ per pœnitentiam sanitate, non quilibet Christianus singulariter sit sollicitus, ut exercitio meditationis (quæ verè cibus, potus, et quies spiritualis est animæ) quotidie eam reficiat, et gratiæ vitam in se augeat? An fortè minor homini christiano cura esse debet de salute animæ, ejusque incremento, quàm corporis? Apage igitur prætextum illum in multitudine negotiorum fundatum, veluti homine christiano minùs dignum. Observari etiam meretur quò quis pluribus seculi negotiis occupatus fuerit, eò arctius eum obligari ad exercitium meditationis, ne si per intervalla temporis animum ad cœlestium considerationem non elevet, adeò profundè terrenis sensim immergatur, ut tandem submergatur, et æternùm miserè pereat. Deniquè « oratio ipsa mentalis, sive meditatio (verba sunt patris Suarez, loco supra citato) si usus ejus, superatis in principio difficultatibus apparentibus inchoetur, et in eo perseveretur ipsa (ut sic dicam) sibimet lucratur tempus,

dum superfluas et inutiles occupationes vitare docet, eisque non se nimium implicare, » ut latè tractat. S. Greg., lib. 23 Moral., cap. 20.

2º Allegant alii, obtuso se esse ingenio, adeòque ineptos ad meditationem. Sed et hic prætextus frivolus est: ut enim rectè advertit præmemoratus pater Suarez, *omnis homo potens uti ratione et fide, capax est alicujus gradus orationis*, scilicet mentalis, ac per consequens meditationis, licet non singuli sint apti ad omnes. Mirum profectò nullos ferè reperiri qui non attentissimâ consideratione expendere solent, quæ corpori utilia et commoda sunt, et tam multos causari inidoneos se esse ad consideranda attentâ mente, quæ salutem animæ concernunt, præsertim cum hic non desiderentur subtiles conceptiones philosophicæ aut theologicæ, sed considerationes simplicissimæ mysteriorum fidei quæ fideles omnes credere, et memoriæ mandare tenentur. Adeòne difficile est fideli etiam idiotæ attentè recogitare gravissimas, et nunquam finiendas inferni pœnas, infinitam Dei clementiam, acerbissimam Christi Domini Passionem, summam Dei propter se amabilitatem, infinitam denique peccati, quatenus est offensa Dei summè boni, gravitatem; ut nimirum hisce considerationibus moveatur animus peccatoris, ad eliciendos actus timoris, spei, dilectionis Dei ac odii et detestationis peccatorum, vel justì voluntas in Dei amorem magis et magis accendatur? Experientia certè docet ipsos simpliciores et idiotas non rarè subtilioribus et doctioribus in hocce meditationis studio palmam præripere, quòd humiliores esse soleant. Unde Salvator in Evangelio: « Confiteor tibi, Pater cœli et terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. »

3º Plures etiam conqueruntur sese haud diù posse va-

care internis considerationibus piarum rerum, sed mox ad alia vel invitos distrahi, ideòque ineptos quoque se reputantes ad exercitium meditationis, eidem animum applicare detrectant.

Verùm huic excusationi facilè occurritur opportuna quædam adversùs distractiones remedia suggerendo.

Primum sit ut hujusmodi distractionibus obnoxii utantur adminiculo libri spiritualis, ex quo priusquàm sese meditationi dent, legant materiam fini meditationis accommodam, cujus consideratione voluntas excitetur ac moveatur ad pium aliquem affectum, putà contritionis vel charitatis: quamprimùm verò mentem ad alia distrahi adverterint, mox librum resumant, legantque; ut novam ex illo considerationis materiam hauriri valeant, idque tandiù alternatim prosequantur, miscendo meditationem lectioni, lectionemque meditationi, donec tempus meditationi præfixum effluerit.

Secundum remedium, illis præcipuè qui litterarum ignari, ex libro legere non valent, hoc suggeri potest: ut ante crucifixum vel aliam piam imaginem (quæ materiam meditationis repræsentando suppeditet) sese in oratione collocent, et ad longiores distractiones evitandas, obtutum oculorum ad eandem imaginem identidem convertant, ut ex illâ sanctam aliquam considerationem elicere, et pios affectus indesinenter concipere valeant.

Vel denique uti poterunt adminiculo orationis vocalis, ex. gr., recitando psalmum pœnitentialem: *Miserere mei, Deus*, et ad singulos versiculos brevi aliquâ consideratione tantisper immorando, donec pius aliquis affectus inde exurgat in animo; vel simili penè modo recitando Orationem dominicam, et ad singulas petitiones, attentiori consideratione nonnihil subsistendo. Atque hæc me-

thodus meditandi, in hoc exercitio hactenùs inexpertis et incultis, utilissimè suadetur; ut hæc ratione paulatim assuescant internis actibus virtuosis intellectùs et voluntatis, sine quibus nec ipsa oratio vocalis nomen orationis meretur, cùm ex communi SS. Patrum et theologorum sententiâ, omnis vera oratio sit elevatio quædam mentis in Deum, mens autem in Deum elevari non possit, solâ externâ piarum vocum prolatione, quæ etiam à psittaco fieri potest. Hinc patet quàm meritò à nobis dictum sit meditationem sive considerationem internam, acceptam prout etiam comprehendit illam quæ orationi vocali conjungi debet, esse non solum utilem, sed etiam necessariam peccatori, et ante et post conversionem; nullus quippe christianus, peccator sit aut justus, eximi potest à studio orationis; oratio autem vera non est, nisi mentalis sit, vel mentali, adeòque internæ considerationi conjuncta.

4° Et ultimò causantur aliqui se oleum et operam perdere, dùm sancto illo internarum considerationum exercitio, etsi diù continuato, ne quidquam animum emolliri, et ad pietatem commoveri experiuntur.

Sed vel hi conquerentur se non moveri ad meliora secundùm appetitum sensitivum quòd nempè nullæ considerationes in illis excitent ac producant sensibilem quemdam Dei amorem aut peccati detestationem, vel conqueruntur de defectu emotionis appetitùs rationalis, seu voluntatis; quòd scilicet voluntas eorum maneat æquè affixa creaturis, et in peccatum non minùs inclinata, post ac ante exercitium meditationis.

Si primo modo eorum querela intelligatur, respondeo, hoc illos à meditatione, sive internâ consideratione piarum rerum avocare minimè debere; quandoquidem vera animæ conversio, ejusque profectus spiritualis non consis-